

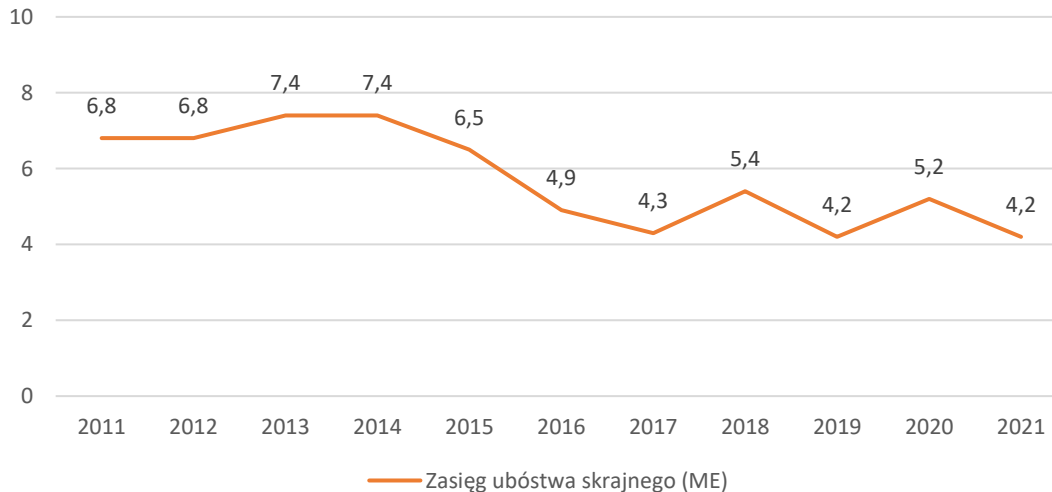
Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2022 r.

(na podstawie danych średniorocznych)

Celem opracowania jest przedstawienie wartości minimum egzystencji w Polsce w warunkach cenowych panujących w 2022 r., w porównaniu z poziomem inflacji. Minimum egzystencji to miara ubóstwa opracowana przy pierwszych szerszych badaniach nad ubóstwem w Polsce. Jest to normatywny model wyznaczający niski, „alarmowy” poziom zaspokajania potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Uwzględnia ono jedynie zaspokojenie potrzeb niezbędnych do przeżycia i zachowania zdrowia, których nie powinno się odkładać w czasie.¹ Wartość minimum egzystencji wyznacza *dolny obszar ubóstwa*.

Zasięg ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2014-2017 wyraźnie zmalał, w okresie 2018-2021 wahania były małe i zmienne. W 2021 r. poniżej minimum egzystencji znajdowało się 4,2% osób w gospodarstwach domowych (por. GUS 2022), a więc podobnie jak w 2019 r.

Wykres 1. Zagrożenie ubóstwem skrajnym w Polsce w latach 2011 - 2021
(% osób w gospodarstwach domowych poniżej minimum egzystencji)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS 2022.

Przedstawiane w analizie wartości minimum egzystencji oszacowano przy założeniu warunków zbliżonych do normalności². Wartość minimum egzystencji w 2022 r. dla rodziny z jednym dzieckiem w wieku 4-6 lat wyniosła na 1 934,07 zł (tj. 644,69 zł na osobę), z dzieckiem starszym (w wieku 13-15 lat) jest to 2 113,49 zł (704,50 zł na osobę). Dla osoby samotnie

¹ Por. Deniszczyk, Kurowski, Styrz 2007, Kurowski 2019. W badaniach nad ubóstwem w Polsce, GUS korzysta z wartości minimum egzystencji dla określenia zakresu tzw. skrajnego ubóstwa (por. GUS 2021, 13-14).

² Jeśli badania ukazujące konsumpcję gospodarstw domowych staną się przesłanką do zmian w modelu minimum, szacunki te będzie można ponowić.

gospodarującej w wieku produkcyjnym minimum egzystencji wyniosło 775,42 zł, a w wieku emeryckim 732,42 zł. W gospodarstwie z trójką dzieci minimum egzystencji oszacowano na 3 490,46 zł (tj. 698,09 zł na osobę).

Tabela 1. Wartość minimum egzystencji (średniorocznie w 2022 r., w zł)

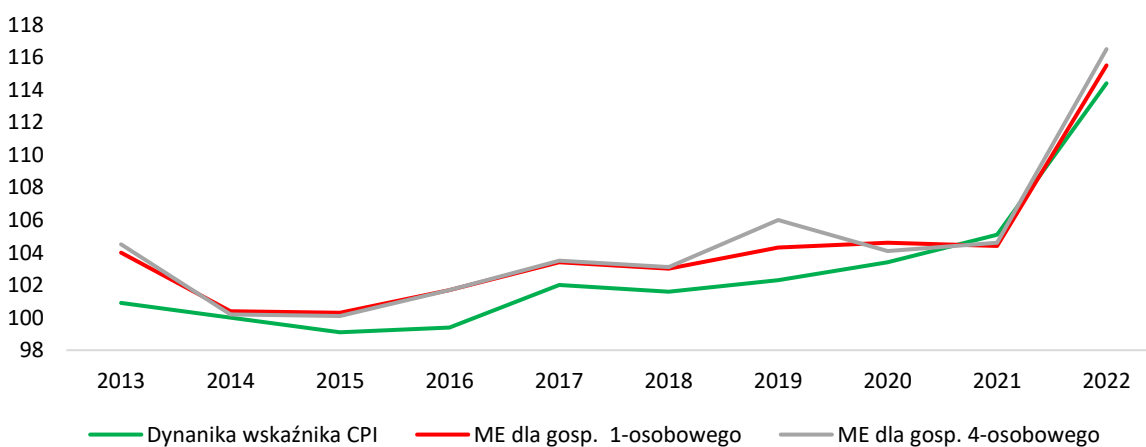
Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M+K)/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	(M+K)/2	M+K
Żywność	328,69	657,38	937,20	1 047,06	1 326,88	1 716,57	282,98	565,97
Mieszkanie	337,75	481,27	690,50	690,50	904,65	1 115,70	337,75	481,27
-użytkowanie i energia	315,53	451,97	652,75	652,75	853,55	1 054,35	315,53	451,97
-wyposażenie	22,22	29,30	37,75	37,75	51,10	61,35	22,22	29,30
Edukacja	0,00	0,00	5,49	72,45	77,93	150,38	0,00	0,00
Odzież i obuwie	32,01	59,84	88,92	92,91	121,99	155,06	32,01	59,84
Leki	13,36	23,16	54,25	37,20	67,22	81,02	21,27	38,98
Higiena	26,69	52,87	65,61	72,73	85,50	105,52	23,53	46,56
Pozostałe wydatki	36,92	63,73	92,10	100,64	129,21	166,21	34,88	59,63
Razem ME	775,42	1 338,25	1 934,07	2 113,49	2 713,38	3 490,46	732,42	1 252,25
ME na 1 osobę	775,42	669,13	644,69	704,50	678,35	698,09	732,42	626,13

Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, (M + K)/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

Zewnętrzne warunki ekonomiczne gospodarstw domowych miały zróżnicowany obraz. Pozytywne było zjawisko malejącej stopy bezrobocia (5,2% na koniec 2022 r. wobec 5,8% rok wcześniej) czy liczby zarejestrowanych bezrobotnych (por. GUS, 2023, 30–34). Jednak wobec wzrostu inflacji, sięgającej w ujęciu rocznym w 2022 r. poziomu 14,4%, doszło do obniżenia realnej wartości dochodów. Wartość przeciętnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw (7 329,96 zł w grudniu 2022 r.), w porównaniu z wartością sprzed roku, wzrosła nominalnie o 10,3%, lecz w ujęciu realnym spadła o 5,2% (por. GUS, 2023, 113).

Wykres 2. Dynamika minimum egzystencji na tle wskaźnika CPI w latach 2013 - 2022

Źródło: opracowanie własne.

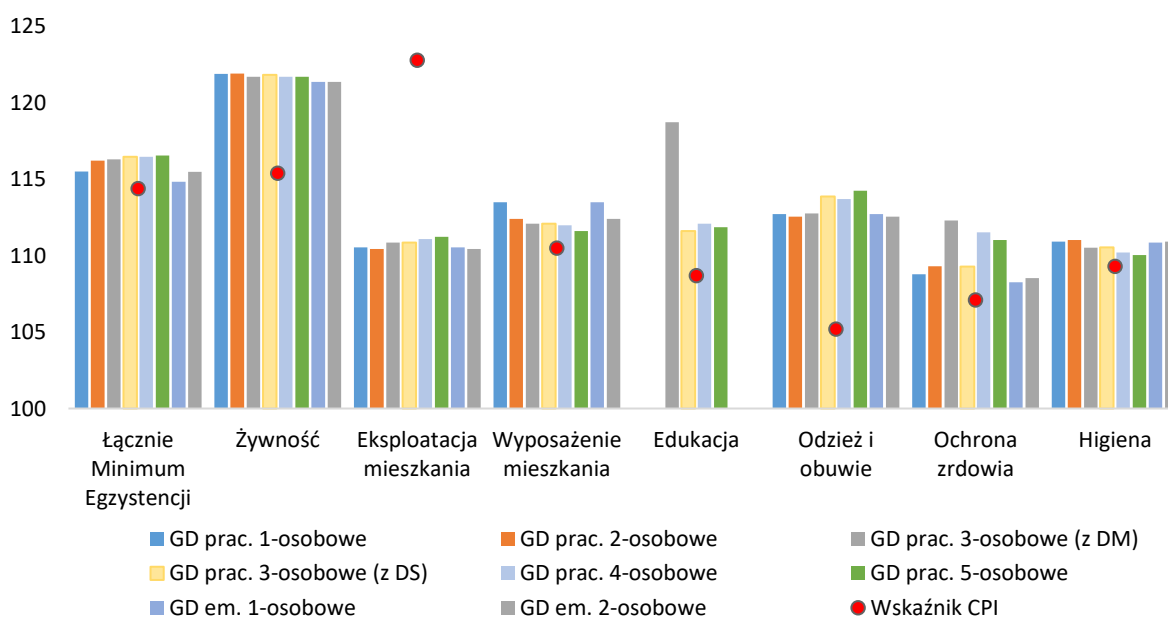
Kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej obowiązujące od 1 stycznia 2022 r. wynoszą: 776 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 600 zł dla osoby w rodzinie. Wartości minimum egzystencji z 2022 r. są niższe od przyjętych kryteriów dochodowych jedynie w gospodarstwach 1-osobowych (gospodarujących samotnie), w pozostałych typach gospodarstw minimum egzystencji przewyższa wartość kryteriów dochodowych.

Minimum egzystencji w 2022 r. wzrosło od 14,8% (1-osobowe gospodarstwo emeryckie) do 16,5% w rodzinie pracowniczej z trójką dzieci, przy nieco niższym poziomie inflacji (14,4%). Na wroście wartości minimum egzystencji najbardziej wpłynęły wyższe ceny żywności – wzrosły one od 21,7% do 21,9% przy wskaźniku CPI notowanym przez GUS na poziomie przynajmniej 6 pp. niższym. Najbardziej wzrosły ceny tłuszczów oraz pieczywa i produktów zbożowych, jak również mięso i wędliny oraz mleko i produkty pochodne (por. Tabela 2).

Tabela 2. Dynamika żywności w minimum egzystencji według wybranych grup produktów w 2022 r. (2021 r. = 100)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze					Emeryckie	Wskaźnik CPI
	1-osob	3-osob	3-osob	4-osob	5-osob	1-osob	
	M+K/2	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	M+K/2	
1. Produkty zbożowe	130,1	130,0	130,1	130,0	130,0	130,1	117,5
2. Warzywa	113,1	113,0	113,2	113,1	113,1	113,2	111,0
3. Owoce	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1	109,1
4. Mleko i produkty mleczne	124,8	124,8	124,8	124,9	124,9	124,8	118,7
5. Mięso, wędliny	122,0	121,7	121,9	121,8	121,8	121,5	117,5
6. Ryby	116,5	116,5	116,5	116,5	116,5	116,5	117,3
7. Tłuszcze	133,5	133,7	133,1	133,3	133,1	132,9	132,2
9. Żywność w ME	121,9	121,7	121,8	121,7	121,7	121,4	115,4

Wykres 3. Dynamika minimum egzystencji w przekroju grup potrzeb na tle inflacji w 2022 r. (2021 r. =100)

Źródło: opracowanie własne.

Drugim czynnikiem istotnie ważącym na wartości minimum egzystencji były wydatki mieszkaniowe. W relacji do 2021 r., wzrosły one od 9,6% (gospodarstwo 2-osobowe) do 10,3% (gospodarstwa 5-osobowe), przy znacznie wyższej (22,8%) dynamice wskaźnika CPI. W modelowych kosztach mieszkaniowych najbardziej wzrosły opłaty czynszowe (21,5%) oraz koszt podgrzania wody (18,7%). Nośniki energii ogółem wzrosły od 6% do 11,4%, przy znacznie wyższym wskaźniku CPI (32,5%). Wydatki na wyposażenie mieszkania wzrosły od 12% do 13,5%, przy nieco niższym (10,5%) wskaźniku CPI w tej grupie. W pozostałych grupach potrzeb modelowe wydatki były na ogół wyższe niż wskaźniki CPI (Wykres 3).

Tabela 3. Struktura minimum egzystencji przeciętnie w 2022 r., w %.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M+K)/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	(M+K)/2	M+K
Żywność	42,4	49,1	48,5	49,5	48,9	49,2	38,6	45,2
Mieszkanie	43,6	36,0	35,7	32,7	33,3	32,0	46,1	38,4
-użytkowanie i energia	40,7	33,8	33,8	30,9	31,5	30,2	43,1	36,1
-wyposażenie	2,9	2,2	2,0	1,8	1,9	1,8	3,0	2,3
Edukacja	0,0	0,0	0,3	3,4	2,9	4,3	0,0	0,0
Odzież i obuwie	4,1	4,5	4,6	4,4	4,5	4,4	4,4	4,8
Leki	1,7	1,7	2,8	1,8	2,5	2,3	2,9	3,1
Higiena osobista	3,4	4,0	3,4	3,4	3,2	3,0	3,2	3,7
Pozostałe wydatki	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Bibliografia

Deniszczuk L., Kurowski P., Styrc M., 2007. Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczane metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej, Warszawa. IPiSS.

Golinowska, S., Kurowski, P., 2018. Koszykowe linie ubóstwa. W: S. Golinowska, *O polskiej biedzie w latach 1990-2015. Definicje, miary, wyniki*. Warszawa: WN Scholar.

GUS, 2023. *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju w 2022 r., Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

GUS, 2022. *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2021 r. (na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych). Informacje sygnałowe*. GUS.

GUS, 2021. *Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020. Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

Kurowski, P., 2022. Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym. *Polityka Społeczna*, nr 23T, s. 37-44.

Kurowski, P., 2019. Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce. *Polityka Społeczna*, nr 4.